

Nr 46.

Utlåtande med anledning av väckta motioner angående utredning om statens stöd åt växt- och fruktträdsförädlingen m. m.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 110 av herrar *Hjalmar Nilsson* och *Eskilsson* samt II: 135 av herr *Larsson* i Karlstad *m. fl.*, har hemställts, att riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t begära utredning om statens stöd åt växt- och fruktträdsförädlingen samt därmed sammanhängande frågor.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för yrkandet, får utskottet hänvisa till motionerna.

Yttranden över motionerna ha avgivits av lantbruksstyrelsen, styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök samt styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut.

Lantbruksstyrelsen har i sitt den 26 februari 1951 dagtecknade yttrande anfört följande.

Vårt land tillföres årligen högst betydande mervärden genom användningen av förädlade sorter, vilka kunna utnyttja de förbättrade växtbetingelser, som alltmer bjudas. Staten har också i ökad omfattning lämnat växtförädlingsverksamheten sitt stöd, och yrkesutövarna utnyttja de frambragta sorterna i ständigt ökande omfattning. Arbetet kräver emellertid en insats på relativt lång sikt och medför stora kostnader, vilka såsom motionärerna framhålla för närvarande endast i begränsad omfattning kunna återvinnas av den, som bekostat förädlingen.

Vid avvägningen av det stöd, som staten bör lämna åt den statsunderstödda växtförädlingsverksamheten, har lantbruksstyrelsen i princip velat förorda en halvering av kostnaderna, bland annat i fråga om statsbidraget till Weibullsholms växtförädlingsanstalt.

Emellertid har det visat sig svårt att kunna helt genomföra denna princip för de statsunderstödda växtförädlingsanstalterna, och övriga växtförädlande företag ha icke fått något statsbidrag alls, ehuru de understundom gjort betydelsefulla insatser. Att affärsföretagen såsom huvudmän därvid fått vidkännas betydande uppoffringar är tydligt. För att bättre stimulera företagsamheten på växtförädlingsområdet utan att staten skall behöva ingripa i ökad omfattning har därför ifrågasatts ett äganderättsskydd för växtförädlingsverksamheten på sätt som tillämpas i Holland, där förädlaren äger uppbara en licensavgift, som kan sägas motsvara patentavgifter inom industrien. Mycket talar till förmån för detta system, icke minst de fördelar som vårt land med sin framstående växtförädlingsverksamhet och export av förädlade utsäden skulle kunna vinna genom uttagande av licensavgifter. Mot systemet talar den mindre fördyring av utsädesvaror inom landet, som torde bli följden av licensavgiftens införande. Skulle emeller-

tid de bättre ekonomiska resurserna leda till än större aktivitet på området, vore detta en påtaglig vinst. I detta sammanhang torde ej heller få förglömmas, att de ytterligare förbättringar av sorter och stammar, som framdeles kunna uppnås, regelmässigt torde kräva allt mer arbete och således högre kostnader än hittills vunna resultat.

De berörda frågorna äro således för vår framtida växtodling av största betydelse. Då statsmakterna icke utan vidare kunna förutsättas lämna vårt lands växtförädlingsverksamhet det ökade ekonomiska stöd som den otvivelaktigt är i behov av, synas starka skäl tala för att den av motionärerna föreslagna utredningen kommer till stånd. På grund av vad ovan anförts vill lantbruksstyrelsen tillstyrka bifall till motionerna.

Styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök har i sitt den 27 februari 1951 dagtecknade yttrande förklarat sig tillstyrka den föreslagna utredningen. Styrelsen har vidare anført att, därest utredningen kommer till stånd, uppmärksamhet bör ägnas jämväl åt frågan om möjligheterna att uppbygga ett internationellt licenssystem på området. Vid styrelsens yttrande ha fogats två protokollsutdrag, varav framgår, att även lärarkollegiet och försökskollegiet beslutat tillstyrka utredningen.

I sitt den 19 februari 1951 dagtecknade yttrande har *styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut* förklarat sig instämma i ett av föreståndaren för statens trädgårdsförsök, professorn F. Nilsson avgivet särskilt yttrande, vilket är av i huvudsak följande lydelse.

Växtförädlingen i Sverige har onekligen fått stor betydelse för växtodlingens utveckling. Vid Sveriges utsädesförening i Svalöv ha grundläggande undersökningar utförts, som resulterat i nya upptäckter inom ärftlighetsläran med tillämpning inom den praktiska växtförädlingen. Det intima samarbetet med Lunds universitet har medverkat till denna utveckling. Svalövsnamnet har blivit känt över hela världen och Svalövssorter ha fått spridning i flera länder. Ärftlighetslärans tillämpning gällde till en början mest spannmål men utvidgades successivt även till andra kulturväxter. Lantbruksväxterna bearbetas vid Svalöv och några större fröfirmor, bland vilka W. Weibull A.B. nedlagt det största arbetet. Jämte Sveriges utsädesförening åtnjuta även detta bolag sedan ett antal år bidrag till växtförädlingsarbeten.

På initiativ av framlidne professor H. Nilsson-Ehle har ärftlighetsforskningen givits tillämpning i stor skala även på andra områden. Sålunda bildades 1936 en förening för växtförädling av skogsträd, som med bidrag från olika håll startade en växtförädlingsverksamhet med skogsträd vid Ekebo år 1938. Denna verksamhet har hittills huvudsakligen bekostats med medel från olika organisationer inom skogsbruket med tillhörande industrier, men den har även åtnjutit bidrag av allmänna medel. År 1941 bildades en förening för växtförädling av fruktträd, som sedan dess uppbyggt en institution för fruktträdsförädling vid Balsgård. Även denna har under senare år erhållit statsanslag. I Sverige finnas sålunda flera institutioner som ha växtförädling till sin väsentliga uppgift. Grundforskningsarbeten utföras vid flera statliga institutioner, såsom vid Lunds universitet, Stockholms högskola, statens skogsforskningsinstitut, lantbrukshögskolan och alnarpsinstitutet. Vid de båda sistnämnda har institutionen för systematisk botanik och genetik respektive statens trädgårdsförsök uppnått resultat av praktisk tillämpning i form av nya sorter.

Förutom W. Weibull A.B. ha flera privata företag bedrivit framgångsrik växtförädling. I första hand bör nämnas Svenska sockerfabriks A.B., som upprätthåller ett framstående institut vid Hilleshög, varifrån värdefulla framsteg kommit sockerbetsodlingen till godo. Av utsädesfirmor böra nämnas A. Holmberg & Söner, Norrköping, som för närvarande åtnjuter ett mindre statligt bidrag till sojabönor, Otto J. Olson och Son, Hammenhög, och J. E. Ohlsens Enke A.B., Malmö. De båda sistnämnda ha åstadkommit flera betydelsefulla sorter av köksväxter. Även hos andra firmor bedrivs ett urvalsarbete, ehuru i mindre omfattning.

Som av ovanstående uppräknig framgår är växtförädlingen i Sverige ganska väl tillgodosedd, vilket också förklarar dess anseende runt om i världen. Uppgifterna äro emellertid fördelade på flera institutioner och företag och i den mån statens resurser tagas i anspråk för dylika arbetsuppgifter kan jag förstå den önskan som kommer till uttryck i motionen, att såvitt möjligt någon allmängiltig princip bör tillämpas vid beviljande av statsunderstöd. Med bortseende från tidigare uttalanden och utredningar rätt långt tillbaka anser jag det vara önskvärt med en förutsättningslös utredning om riktlinjerna för statens stöd åt växtförädlingen.

Utskottet. Den svenska växtförädlingsverksamheten utgör uppenbarligen ett viktigt led i de pågående strävandena att förbättra jordbrukets produktionsresultat. Såsom lantbruksstyrelsen framhållit i sitt yttrande kräver emellertid arbetet på detta område insatser på jämförelsevis lång sikt och medför betydande kostnader. Utskottet finner därför angeläget, att de åtgärder, som från statens sida anses böra vidtagas till stöd åt ifrågakarande verksamhet, ha en sådan utformning, att de på bästa sätt främja verksamhetens fortsatta utveckling enligt rationella principer.

Av den tidigare lämnade redogörelsen framgår, att växt- och frukträdsförädlingen i vårt land bedrivs dels inom vissa statliga institutioner och dels hos ett flertal enskilda företag. Åtskilliga av dessa företag uppbära för närvarande bidrag av statsmedel i relativt betydande omfattning. Andra av företagen komma däremot endast i mindre mån eller stundom icke alls i åtnjutande av sådant bidrag.

Med hänsyn bland annat till förädlingsverksamhetens splittring å skilda institutioner och företag, olikheter beträffande dessa företags ekonomiska ställning samt den varierande karaktären hos de arbetsuppgifter, vari verksamheten är uppdelad, föreligga svårigheter att klart bedöma frågan, huruvida statens stöd åt verksamheten i nuvarande läge är avpassat på ett fullt tillfredsställande sätt. Utskottet delar därför motionärernas åsikt, att vissa fördelar skulle kunna vinnas genom en närmare prövning av denna fråga.

Av anförda skäl tillstyrker utskottet, att genom Kungl. Maj:ts försorg en översyn skall verkställas av de grunder, enligt vilka statligt stöd för närvarande lämnas åt växt- och frukträdsförädlingen. Denna översyn torde böra syfta till att uppställa ur effektivitets- och kostnadssynpunkt lämpliga samt så långt möjligt enhetliga normer för stödets utformning och fördelning. I samband därmed synes böra prövas det i ärendet berörda spörsmålet om införande av ett licenssystem på förevarande område.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet, att riksdagen må, med anledning av motionerna I: 110 och II: 135, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta företaga en översyn av gällande grunder för statligt stöd åt växt- och fruktträdsförädlingen jämte därmed sammanhängande frågor ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill översynen kan föranleda.

Stockholm den 13 november 1951.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar Tjällgren, Alfred Andersson*, Anderberg, Näslund*, Bertil Andersson, Bror Nilsson, Ernst Hjalmar Nilsson, Isaksson och Mossberger*; samt

från andra kammaren: herrar Andersson i Tungelsta, Jacobson i Vilhelmina, Antby, Andersson i Hyssna, Haeggblom och Ahlsten, fru Eriksson i Hallstahammar, herrar Svensson i Vä och Andersson i Långviksmon* samt fru Lindskog*.

* Ej närvarande vid justeringen.